

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 1.

V Ljubljani, 6. prosinca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 8 K.

Vsebina: Prihodnja glavna skupščina naše »Zaveze«. — V petinštirideseto leto. — Naš denarni zavod. — Za povzdigo šolstva! — Nekoliko o goriških razmerah. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Listnica upravnništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Prihodnja glavna skupščina naše „Zaveze“ bo 13., 14. in 15. avgusta t. l. v Pulju.

== Pripravljajte se zanjo! ==

V petinštirideseto leto.

Danes stopa »Učiteljski Tovariš« v petinštirideseto leto svoje dobe. Slovensko učiteljstvo je lahko ponosno na svoje glasilo že zaradi tega, ker je izmed najstarejših listov na slovanskem jugu. Skromen in pohleven je bil začetek našega lista, ker je bilo njegovo delovanje prvotno posvečeno samo šoli in vzgoji. Toda času primerno se je izpreminjala njegova pisava. V novejšem času je bil primoran, ostaviti pot skromnosti in ponižnosti, ker so se sovražni valovi čedalje ljutejše zaganjali ob slovensko učiteljstvo. Idilično in mirno življenje je prenehalo med raznimi stanovi — boj je stopil v ospredje. Mi se ga nismo strašili. Kdor ne napreduje z duhom časa, ta nazaduje; kdor se da mirno poniževati in prezirati, ta je vreden pomilovanja, tak si podpiše sam svojo smrtno obsodbo!

»Učiteljski Tovariš« je napredoval z duhom časa. Ko je priklopila sila do vrha, je stopil s pogumno samozavestjo na svoje lastne noge ter neustrašeno odbijal sovražne napade. Najodločnejše se je bojeval za narodno prosveto, za čast in napredek šole, za čast, svobodo in izboljšanje gmotnega stanja učiteljstva. Ako bi naše glasilo ne ravnalo tako, kdo bi se danes še zmenil za učitelja-trpina? Ali bi ga kdo vprašal, če je lačen ali sit? Nič se ne bi se ne zmenil zanj. Nihče bi se ne brigal za blagor in napredek šolstva. Smelo trdimo, da smo si vse, kar imamo, priborili sami s svojim neumornim trudom in delom. Na tej poti dela in odločnosti ostanemo tudi v bodočem letu. Delo preteklosti je naš program za bodočnost.

Živimo v hudih časih. Politiško naše življenje je razburjeno do skrajnosti. Povsod bijejo boj na življenje in smrt. Nas čaka še mnogo trudapolnega dela. Nazaj ne smemo — naprej moramo! Junaško se bomo borili s

sovražniki šolstva in učiteljstva, pred vsem bo veljal naš boj izboljšanju pravnih razmer učiteljstva.

En sam človek je v vesoljstvu pravcata ničla. Ako se učitelji vsi zedinimo, da postanemo vsi enih misli in enega delovanja, katerih središče, ognjišče in kašipot bodi naše glasilo, se zgrnemo v velesilo, ki bo ob njo zaman butal sovražnik s penami svojega srditega žolča. Prijatelji in sovražniki nas občudujejo zaradi naše vztrajnosti in edinosti in zaradi našega neumornega delovanja in boja za obstanek in napredek. Le žal, da je tudi med nami mnogo takih, ki čakajo s prekrizanimi rokami dobrot, ki jim jih bodo priborili drugi. Nikdar ne primejo v roko peresa, da bi sporočili uredništvu »Učit. Tovariša« kako važno vest. Da bi ostalo samo pri tem, bi še ne bilo najhujše zlo, najhujše, kar nas peče, je pa to, da se mnogim zdi škoda, da bi se naročali na svoje glasilo. Res je, da živimo v prežalostnih razmerah, ali vendar si toliko že lahko vsakdo odtrga od ust, da ima glasilo svojega stanu. Z zedinjenimi močmi delamo vsi za enega in eden za vse, potem nam mora priti dan zmage in plačila!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca decembra 1904 K 22.971-88.

Za povzdigo šolstva!

»Slabo stanje kranjskega šolstva zahteva, da se učiteljstvo strogo ravna po danih postavah, razpisih, oziroma odlokih. O tem se moramo šolski nadzorniki v prvi vrsti prepričati. Osobito pa nam je gledati, da se učiteljstvo strogo ravna po urniku ter da ne teži po prostih urah, po prostih dnevih.«

Tako beremo v »Konferenčnem poročilu«, ki ga je izdal c. kr. okr. šolski nadzornik za litijski okraj leta 1902. na 4. strani. To poročilo nam je slučajno zopet prišlo v roke.

Torej prevladuje še v takih krogih mnenje, ki je pa menda umetno sugerirano, da se bo kranjsko šolstvo povzdignilo, ako se le učiteljstvo ravna strogo »po danih postavah, razpisih, oziroma odlokih.«

Višjim oblastim se pa nemara ni treba držati strogo danih predpisov in zakonov, s tem se ne povzdigne šolstvo. Zakaj v povzdigo šolstva je menda neobhodno potrebno, da ne razpisujejo služb leta in leta, da določajo že mesece in mesece prej, kdo zasede to ali ono boljše mesto, da trpe v šolskih poslopih tuje gospodarje itd. itd.

Šolstvo se bo gotovo tudi povzdignilo, ako se le učiteljstvo strogo ravna po urniku ter ne teži po prostih urah, po prostih dnevih. Ljuba naivnost! V večjo povzdigo šolstva pa menda služi tudi to, da so razredi prenapolnjeni, da so šolske stavbe pravi pravcati svinjaki, da prevladujejo posebno po Kranjskem enorazrednice itd.

Da se pa celo najvišji gosposki ni treba ravnati po izdanih odlokih, to menda ne služi v povzdigo šolstva. Tako nam je na primer deželni šolski svet kranjski že davno obljubil potrebna berila za ponavljalno šolo. Kranjski in štajerski deželni šolski svet sta že davno s posebnim odlokom nazonila podrejenemu učiteljstvu, da se l. 1903. (reci l. tisočdevetstotri) vršita deželni učiteljski skupščini. A odloka sta se menda izgubila. Zakaj, nočemo razmotrivati.

Glavni vzrok nazadovanja šolstva sploh, posebno pa ljudskega, je edino le prav pogodil najvišji naš šef, sam pl. Hartel. Izrazil se je dne 29. novembra 1904 učiteljski deputaciji, ki je prišla intervenirat radi sankcije ravnokar sklenjenega zakona na Nižjeavstrijskem za izboljšanje učiteljskih plač:

»Slaba plača odvrča učitelje od njih glavnega dela, in le naravna posledica je, da uporabljajo svojo glavno moč, ki bi morala služiti šoli, za postranske posle. Škoda trpi šola in splošnost, in svojo pažnjo bom obračal na odstranitev tega zla.«*)

To so prave besede, izgovorjene na pravem mestu. Tu je iskati pravega vira nazadovanja našemu šolstvu. § 55. šolskih zakonov je edini in glavni pogoj, ki odvisi od njega ves napredek avstrijskega šolstva. Kadar izvedejo ta že sankcionirani §, tedaj šele lahko porečemo: Sedaj se je pričela zlata doba našemu šolstvu!

Druga rak-rana, ki uničuje šolstvo, so naši zastareli šolski zakoni. Kje li dobite še takih prapopotnih zakonov, kakršnen je n. pr. zakon o naših slavniš krajnih šolskih svetih in o krajnih šolskih nadzornikih? O tej zadevi pisati bi se pač reklo, vodo nositi v morje. Ako bi bilo našim višjim oblastim v resnici kaj do povzdige šolstva, do povzdige kulturnega nivoja avstrijskih narodov, bi v prvi vrsti preskrbele, da izvedejo moderno, zahtevam sedanjega veka ustrežajočo reformo šolstva.

Ali kakor kažejo vsa znamenja, hočejo merodajni faktorji še to trohico svobode, ki jo imamo v šolskih zakonih, izločiti ter ustvariti nekaj takega, zaradi česar bo vezano učiteljstvo, kakor tudi šolstvo sploh v tako tesne sponse, da bo gibalo samo še kot stroj, po gotovih, strogo umerjenih

predpisih. Individualnost ne bo imela tu pač nikakega poda več. Ubili bodo življenje!

Veda sicer trdi trdovratno, da ni samo smatrati človeka za mrtev stroj, ki ga lahko navijamo in ravnamo po svoji volji, a vkljub tej tako jasni resnici se roga ravno oni živelj, ki tvori naše zakonodajstvo, tej vedi in zahtevi po izboljšanju naših šolskih zakonov v ravnokar označenem smislu.

Vzrok temu nazadovanju je iskati edino-le v tem, da živi ta živelj najmirneje tedaj, dokler so narodi v onem duševnem stanju, ko se ne zavedajo svoje samostojnosti in svoje moči.

Naša naloga pa bodi, zbudjati ravno v teh slojih spoznanje in samostojnost.

Prihodnost je v naših rokah!

Nekoliko o goriških razmerah.

Z veliko napetostjo je pričakovalo goriško učiteljstvo letošnjega zasedanja našega deželnega zbora; pričakovalo je, da rešijo naši deželni očetje učiteljstvo bede, ki je danes tako silna in velika, kakor ni bila mogoče nikoli prej. Vsi ljudje višajo cene raznim pridelkom in izdelkom, a za učiteljstvo se ne zmeni nihče; nihče ne vidi, da rastejo z onimi poviški na cenah tudi naši izdatki. Poviška pa od nikoder nobenega! Nihče se ne zavzame za nas! Učiteljstvo mora segati po zadnjem pomočku, da ne umrje lakote, po posojilu. Naredi dolg in misel na vračanje ga muči noč in dan. Učitelj samec komaj izhaja; poročen in še z družino — umira. Nobenega nimamo, ki bi nam pomagal, ker tisti, ki zoblje iz polnih jaslí, noče vedeti, kako hudo je umirati lakote. Vsi se nam smejejo v brk in pravijo: Saj ni še tako hudo, bo že Bog dal bolj! Pomoči pa le vendar ni od nikoder. — Kaj hočemo, da nas reši Berbuč, ki ima penzije okolo 6000 K in od dež. odbora dobi še 4000 K za malenkostne seje, pri katerih si naši gospodje odborniki uravnavaajo ure; kaj hočemo, da nam pomaga Gregorčič, ki ima mastno plačo za nikakršno delo; hočemo li, da vidi našo bedo Bolko, ki je siromak zakopan v denar; hočemo, da nas reši Grča, ki vleče mastno župnikovo plačo; kaj naj vidi našo bedo Lapanje ali veleposestnika in kapitalista Jakončič in Klančič, ali mogoče advokati in dobro plačani državni referenti? Ne, dragi tovariši! Oni nočejo videti naše bede, ker se jim godi dobro in sede pri mizah, ki se šibe pod težo dobrih jedi. Oni vlačijo učiteljstvo za nos, kar že lahko vidi vsakdo. In mi smo slepi, da ne vidimo tega!

Naša dežela je dežela neverjetnosti, pravi unikum v vsi stari Avstriji. Pri nas se gode stvari, ki jih ne morejo verjeti drugi deželani, in vendar so fakta. Vse dežele imajo deželne šolske zaloge, pri nas ga ima vsak okrajček zase! Kdo je temu kriv? Bivši deželni poslanci, ki so mislili pred tridesetimi leti, da se Slovenec na Primorskem pogrezne v zemljo ali da se vsaj ne pomnoži po številu.

Doklade in poviške sme nalagati le dežela in občina, ne pa okraji, in tako ostanemo vedno pri starem. Lahki bi povišali, če bi doplačali okraji; naši bi povišali, če bi imeli deželni šolski zalog. In tako se strinjajo med seboj v tem, da naj ostane le pri starem; če bi pa ravno učiteljstvo zahtevalo poviška, mu ga pokažejo v obliki novega načrta zakona, ki je že prej pokopan, preden za-

*) Dobesedno je govoril naučni minister tako-le: »Durch die schlechte Besoldung werden die Lehrer von ihrer Hauptarbeit abgedrängt und es ist eine natürliche Folge, daß dadurch ihre Hauptkraft, die dem Dienste der Schule gewidmet sein sollte, für den Nebenerwerb verwendet wird. Den Schaden trägt die Schule und die Allgemeinheit, und werde ich mein Augenmerk auf die Beseitigung dieser Übelstände richten.«